

- Ὡς ἔφαθ', οἳ δ' ἐπίθοντο Διὶ Κρονίῳ ἀνακτι·
αὐτίκα δ' ἐκ γαίης πλάσσει κλυτὸς Ἀμφιγυήεις (70)
παρθένῳ αἰδοίῃ Ἴκελον Κρονίδεω διὰ βουλάς·
ζῶσε δὲ καὶ κόσμησε θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη·
ἀμφὶ δέ οἱ Χάριτες τε θεαὶ καὶ πότνια Πειθῶ
ὄρμους χρυσείους ἔθεσαν χροῖ· ἀμφὶ δὲ τήν γε
Ἰῶραι καλλίκομοι στέφον ἄνθεσι εἰαρινοῖσι· (75)
πάντα δέ οἱ χροῖ κόσμον ἐφήρμοσε Παλλὰς Ἀθήνη·
ἐν δ' ἄρα οἳ στήθεσσι διάκτορος Ἀργεῖφόντης
ψεύδεά θ' αἰμυλίους τε λόγους καὶ ἐπίκλοπον ἦθος
τεῦξε Διὸς βουλῆσι βαρυκτύπου· ἐν δ' ἄρα φωνὴν
θῆκε θεῶν κῆρυξ, ὀνόμηνε δὲ τήνδε γυναῖκα (80)
Πανδώραν, ὅτι πάντες Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες
δῶρον ἐδώρησαν, πῆμ' ἀνδράσιν ἀλφειστῆσιν.
αὐτὰρ ἐπεὶ δόλον αἰπὺν ἀμήχανον ἐξετέλεσσαν,
εἰς Ἐπιμηθεά πέμπε πατὴρ κλυτὸν Ἀργεῖφόντην
δῶρον ἄγοντα θεῶν, ταχὺν ἄγγελον· οὐδ' Ἐπιμηθεὺς (85)
ἐφράσαθ' ὥς οἱ ἔειπε Προμηθεὺς μὴ ποτε δῶρον
δέξασθαι παρ Ζηνὸς Ὀλυμπίου, ἀλλ' ἀποπέμπειν
ἐξοπίσω, μὴ πού τι κακὸν θνητοῖσι γένηται·
αὐτὰρ ὁ δεξάμενος, ὅτε δὴ κακὸν εἶχ', νόησε.
_Πρὶν μὲν γὰρ ζῶεσκον ἐπὶ χθονὶ φύλ' ἀνθρώπων (90)
νόσφιν ἄτερ τε κακῶν καὶ ἄτερ χαλεποῖο πόνοιο
νοῦσων τ' ἀργαλέων, αἶ τ' ἀνδράσι κῆρας ἔδωκαν.

Hésiode, *Les Travaux et les jours*, 69-92.

Μοῦσαι Πιερίηθεν ἀοιδῆσι κλείουσαι, (1)
δεῦτε Δί' ἐννέπετε, σφέτερον πατέρ' ὑμνείουσαι·
ὄν τε διὰ βροτοὶ ἄνδρες ὁμῶς ἄφατοὶ τε φατοὶ τε,
ῥητοὶ τ' ἄρρητοὶ τε Διὸς μεγάλοιο ἔκητι.
ῥέα μὲν γὰρ βριάει, ῥέα δὲ βριάοντα χαλέπτει, (5)
ῥεῖα δ' ἀρίζηλον μινύθει καὶ ἄδηλον ἀέξει,
ῥεῖα δέ τ' ἰθύνει σκολιὸν καὶ ἀγήνορα κάρφει
Ζεὺς ὑψιβρεμέτης, ὃς ὑπέρτατα δώματα ναίει.
κλυθεὶ ἰδὼν αἰὼν τε, δίκη δ' ἴθυνε θέμιστας
τύνη· ἐγὼ δέ κε Πέρση ἐτήτυμα μυθησαίμην. (10)

— Οὐκ ἄρα μοῦνον ἔην Ἐρίδων γένος, ἀλλ' ἐπὶ γαῖαν
εἰσὶ δύο· τὴν μὲν κεν ἐπαινήσειε νοήσας,
ἦ δ' ἐπιωμητὴ· διὰ δ' ἄνδιχα θυμὸν ἔχουσιν.
ἦ μὲν γὰρ πόλεμόν τε κακὸν καὶ δῆριν ὀφέλλει, (15)
σχετλίη· οὐ τις τὴν γε φιλεῖ βροτός, ἀλλ' ὑπ' ἀνάγκης
ἀθανάτων βουλῆσιν Ἔριν τιμῶσι βαρεῖαν.
τὴν δ' ἐτέρην προτέρην μὲν ἐγείνατο Νὺξ ἐρεβεννή,
θῆκε δέ μιν Κρονίδης ὑψίζυγος, αἰθέρι ναίων,
γαίης τ' ἐν ῥίζησι καὶ ἀνδράσι πολλὸν ἀμείνω·
ἦ τε καὶ ἀπάλαμόν περ ὁμῶς ἐπὶ ἔργον ἔγειρεν· (20)
εἰς ἕτερον γὰρ τίς τε ἴδεν ἔργοιο χατίζει
πλούσιον, ὃς σπεύδει μὲν ἀρόμεναι ἠδὲ φυτεύειν
οἶκόν τ' εὖ θέσθαι· ζηλοῖ δέ τε γείτονα γείτων
εἰς ἄφενος σπεύδοντ'· ἀγαθὴ δ' Ἔρις ἦδε βροτοῖσιν.

Hésiode, *Les Travaux et les jours*, 1-24.

ὦ Πέρση, σὺ δ' ἄκουε δίκης μηδ' ὕβριν ὄφελλε·
ὕβρις γάρ τε κακὴ δειλῶ βροτῶ· οὐδὲ μὲν ἐσθλὸς
ρήιδίως φερέμεν δύναται, βαρύθει δέ θ' ὑπ' αὐτῆς (215)
ἐγκύρσας ἀάτησιν· ὁδὸς δ' ἐτέρηφι παρελθεῖν
κρείσσων ἐς τὰ δίκαια· δίκη δ' ὑπὲρ ὕβριος ἴσχει
ἐς τέλος ἐξελθοῦσα· παθῶν δέ τε νήπιος ἔγνω.
αὐτίκα γὰρ τρέχει Ὀρκος ἅμα σκολιῆσι δίκησιν·
τῆς δὲ Δίκης ῥόθος ἐλκομένης ἧ κ' ἄνδρες ἄγωσι (220)
δωροφάγοι, σκολιῆς δὲ δίκης κρίνωσι θέμιστας·
ἧ δ' ἔπεται κλαίουσα πόλιν καὶ ἦθεα λαῶν,
[ἡέρα ἐσσαμένη, κακὸν ἀνθρώποισι φέρουσα,]
οἷ τέ μιν ἐξελάσωσι καὶ οὐκ ἰθεῖαν ἔνειμαν.
οἷ δὲ δίκας ξείνοισι καὶ ἐνδήμοισι διδοῦσιν (225)
ἰθείας καὶ μὴ τι παρεκβαίνουσι δικαίου,
τοῖσι τέθηλε πόλις, λαοὶ δ' ἀνθεῦσιν ἐν αὐτῇ·
εἰρήνη δ' ἀνά γῆν κουροτρόφος, οὐδέ ποτ' αὐτοῖς
ἀργαλέον πόλεμον τεκμαίρεται εὐρύοπα Ζεὺς·
οὐδέ ποτ' ἰθυδίκησι μετ' ἀνδράσι λιμὸς ὀπηδεῖ (230)
οὐδ' ἀάτη, θαλίης δὲ μεμηλότα ἔργα νέμονται·
τοῖσι φέρει μὲν γαῖα πολὺν βίον, οὔρεσι δὲ δρυῶς
ἄκρη μὲν τε φέρει βαλάνους, μέσση δὲ μελίσσας·
εἰροπόκοι δ' ὅτιες μαλλοῖς καταβεβρίθασιν·
τίκτουσιν δὲ γυναῖκες ἐοικότα τέκνα γονεῦσιν· (235)
θάλλουσιν δ' ἀγαθοῖσι διαμπερές· οὐδ' ἐπὶ νηῶν
νίσονται, καρπὸν δὲ φέρει ζεῖδωρος ἄρουρα.
οἷς δ' ὕβρις τε μέμηλε κακὴ καὶ σχέτλια ἔργα,
τοῖς δὲ δίκην Κρονίδης τεκμαίρεται εὐρύοπα Ζεὺς.

Hésiode, *Les Travaux et les jours*, 213-239.

- νάσσατο δ' ἄγχ' Ἑλικῶνος οἰζυρῆ ἐνὶ κόμῃ,
Ἄσκη, χειῖμα κακῆ, θέρει ἀργαλέη, οὐδέ ποτ' ἐσθλῆ. (640)
τύνη δ', ὧ Πέρση, ἔργων μεμνημένος εἶναι
ὠραίων πάντων, περι ναυτιλίας δὲ μάλιστα.
νῆ' ὀλίγην αἰνεῖν, μεγάλη δ' ἐνὶ φορτία θέσθαι·
μείζων μὲν φόρτος, μείζον δ' ἐπὶ κέρδει κέρδος
ἔσσειται, εἴ κ' ἄνεμοί γε κακὰς ἀπέχωσιν ἀήτας. (645)
Εὗτ' ἂν ἐπ' ἐμπορίην τρέψας ἀεσίφρονα θυμὸν
βούλῃαι χρέα τε προφυγεῖν καὶ λιμὸν ἀτερπέα,
δείξω δὴ τοι μέτρα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης,
οὔτε τι ναυτιλίας σεσοφισμένος οὔτε τι νηῶν.
οὐ γάρ πώ ποτε νηὶ γ' ἐπέπλων εὐρέα πόντον, (650)
εἰ μὴ ἐς Εὐβοίαν ἐξ Αὐλίδος, ἧ ποτ' Ἀχαιοὶ
μείναντες χειμῶνα πολὺν σὺν λαὸν ἄγειραν
Ἑλλάδος ἐξ ἱερῆς Τροίην ἐς καλλιγύναικα.
ἔνθα δ' ἐγὼν ἐπ' ἄεθλα δαΐφρονος Ἀμφιδάμαντος
Χαλκίδα τ' εἰς ἐπέρησα· τὰ δὲ προπεφραδμένα πολλὰ (655)
ἄεθλ' ἔθεσαν παῖδες μεγαλήτορες· ἔνθα μέ φημι
ὔμῳ νικήσαντα φέρειν τρίποδ' ὠτῶεντα.
τὸν μὲν ἐγὼ Μούσησ' Ἑλικωνιάδεσσ' ἀνέθηκα
ἔνθα με τὸ πρῶτον λιγυρῆς ἐπέβησαν ἀοιδῆς.
τόσσον τοι νηῶν γε πεπεῖρημαι πολυγόμφων· (660)
ἀλλὰ καὶ ὧς ἐρέω Ζηνὸς νόον αἰγιόχοιο·
Μοῦσαι γάρ μ' ἐδίδαξαν ἀθέσφατον ὕμνον ἀεΐδειν.

Hésiode, *Les Travaux et les jours*, 639-662.

- Χρῦσεον μὲν πρῶτιστα γένος μερόπων ἀνθρώπων
ἀθάνατοι ποίησαν Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες, (110)
οἳ μὲν ἐπὶ Κρόνου ἦσαν, ὅτ' οὐρανῷ ἐμβασίλευεν·
ὥς τε θεοὶ δ' ἔζων ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες
νόσφιν ἄτερ τε πόνων καὶ οἰζύος, οὐδέ τι δειλὸν
γῆρας ἐπῆν, αἰεὶ δὲ πόδας καὶ χεῖρας ὁμοῖοι
τέρποντ' ἐν θαλίῃσι, κακῶν ἔκτοσθεν ἀπάντων· (115)
θνησκον δ' ὡς θ' ὕπνω δεδμημένοι· ἐσθλά δὲ πάντα
τοῖσιν ἔην· καρπὸν δ' ἔφερε ζεῖδωρος ἄρουρα
αὐτομάτη πολλόν τε καὶ ἄφθονον· οἳ δ' ἐθελημοὶ
ἦσυχοι ἔργ' ἐνέμοντο σὺν ἐσθλοῖσιν πολέεσσιν.
αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ τοῦτο γένος κατὰ γαῖα κάλυψε, (121)
τοὶ μὲν δαίμονες εἰσι Διὸς μεγάλου διὰ βουλάς
ἐσθλοί, ἐπιχθόνιοι, φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων,
[οἳ ῥα φυλάσσουσίν τε δίκας καὶ σχέτλια ἔργα
ἤερα ἐσσάμενοι πάντη φοιτῶντες ἐπ' αἴαν,]
πλουτοδότηι· καὶ τοῦτο γέρας βασιλήιον ἔσχον. (126)
Δεύτερον αὖτε γένος πολὺ χειρότερον μετόπισθεν
ἀργύρεον ποίησαν Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες,
χρυσέω οὔτε φυῆν ἐναλίγκιον οὔτε νόημα· (130)
ἀλλ' ἑκατὸν μὲν παῖς ἔτεα παρὰ μητέρι κεδνῆ
ἐτρέφετ' ἀτάλλων, μέγα νήπιος, ᾧ ἐνὶ οἴκῳ·
ἀλλ' ὅτ' ἄρ' ἠβήσαι τε καὶ ἠβης μέτρον ἴκοιτο,
παυρίδιον ζώεσκον ἐπὶ χρόνον, ἄλγε' ἔχοντες
ἀφραδίης· ὕβριν γὰρ ἀτάσθαλον οὐκ ἐδύναντο
ἀλλήλων ἀπέχειν, οὐδ' ἀθανάτους θεραπεύειν (135)
ἤθελον οὐδ' ἔρδειν μακάρων ἱεροῖς ἐπὶ βωμοῖς,
ἧ θέμις ἀνθρώποισι κατ' ἤθεα.

Hésiode, *Les Travaux et les jours*, 109-137.

ἐπαιδευθή γε μὴν ἐν Περσῶν νόμοις· οὗτοι δὲ δοκοῦσιν οἱ νόμοι ἄρχεσθαι τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ ἐπιμελούμενοι οὐκ ἔνθεν ὄθενπερ ἐν ταῖς πλείσταις πόλεσιν ἄρχονται. αἱ μὲν γὰρ πλείσται πόλεις ἀφεῖσαι παιδεύειν ὅπως τις ἐθέλει τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας, καὶ αὐτοὺς [τοὺς] πρεσβυτέρους ὅπως ἐθέλουσι διάγειν, ἔπειτα προστάττουσιν αὐτοῖς μὴ κλέπτειν μηδὲ ἀρπάζειν, μὴ βία εἰς οἰκίαν παρῖεναι, μὴ παίειν ὃν μὴ δίκαιον, μὴ μοιχεύειν, μὴ ἀπειθεῖν ἄρχοντι, καὶ τᾶλλα τὰ τοιαῦτα ὡσαύτως· ἦν δὲ τις τούτων τι παραβαίνει, ζημίαν αὐτοῖς ἐπέθεσαν. (3) οἱ δὲ Περσικοὶ νόμοι προλαβόντες ἐπιμέλονται ὅπως τὴν ἀρχὴν μὴ τοιοῦτοι ἔσονται οἱ πολῖται οἷοι πονηροῦ τινος ἢ αἰσχροῦ ἔργου ἐφίεσθαι. ἐπιμέλονται δὴ ὧδε. ἔστιν αὐτοῖς ἐλευθέρᾳ ἀγορὰ καλουμένη, ἐνθα τὰ τε βασιλεία καὶ τᾶλλα ἀρχεῖα πεποιήται. ἐντεῦθεν τὰ μὲν ὄνια καὶ οἱ ἀγοραῖοι καὶ αἱ τούτων φωναὶ καὶ ἀπειροκαλῖαι ἀπελήλανται εἰς ἄλλον τόπον, ὡς μὴ μιγνύηται ἡ τούτων τύρβη τῇ τῶν πεπαιδευμένων εὐκοσμία. (4) διήρηται δὲ αὕτη ἡ ἀγορὰ ἢ περὶ τὰ ἀρχεῖα τέτταρα μέρη· τούτων δ' ἔστιν ἐν μὲν παισίν, ἐν δὲ ἐφήβοις, ἄλλο τελείοις ἀνδράσιν, ἄλλο τοῖς ὑπὲρ τὰ στρατεύσιμα ἔτη γεγονόσι. νόμῳ δ' εἰς τὰς ἑαυτῶν χώρας ἕκαστοι τούτων πάρειςιν, οἱ μὲν παῖδες ἅμα τῇ ἡμέρᾳ καὶ οἱ τέλειοι ἄνδρες, οἱ δὲ γεραῖτεροι ἡνίκ' ἂν ἐκάστῳ προχωρῆ, πλὴν ἐν ταῖς τεταγμέναις ἡμέραις, ἐν αἷς αὐτοὺς δεῖ παρεῖναι. οἱ δὲ ἔφηβοι καὶ κοιμῶνται περὶ τὰ ἀρχεῖα σὺν τοῖς γυμνητικοῖς ὄπλοις πλὴν τῶν γεγαμηκότων· οὗτοι δὲ οὔτε ἐπιζητοῦνται, ἦν μὴ προῦρῆθη παρεῖναι, οὔτε πολλάκις ἀπεῖναι καλόν.

(25) Ἐν μὲν δὴ Μήδοις ταῦτα ἐγεγένητο, καὶ οἳ τε ἄλλοι πάντες τὸν Κῦρον διὰ στόματος εἶχον καὶ ἐν λόγῳ καὶ ἐν ῥαῖσι, ὃ τε Ἀστυάγης καὶ πρόσθεν τιμῶν αὐτὸν τότε ὑπερεξεπέπληκτο ἐπ' αὐτῷ. Καμβύσης δὲ ὁ τοῦ Κύρου πατήρ ἦδετο μὲν πυνθανόμενος ταῦτα, ἐπεὶ δ' ἤκουσεν ἔργα ἀνδρὸς ἤδη διαπραπτόμενον τὸν Κῦρον, ἀπεκάλει, ὅπως τὰ ἐν Πέρσῃς ἐπιχώρια ἀποτελοίη. καὶ τὸν Κῦρον δὴ ἐνταῦθα λέγεται εἰπεῖν ὅτι ἀπιέναι βούλοιο, μὴ ὁ πατήρ τι ἄχθοιτο καὶ ἡ πόλις μέμφοιτο. καὶ τῷ οὖν Ἀστυάγῃ ἐδόκει εἶναι ἀναγκαῖον ἀποπέμπειν αὐτόν. ἔνθα δὴ ἵππους τε αὐτῷ δοῦς οὓς αὐτὸς ἐπεθύμει λαβεῖν καὶ ἄλλα συσκευάσας ἀπέπεμπε καὶ διὰ τὸ φιλεῖν αὐτόν καὶ ἅμα ἐλπίδας ἔχων μεγάλας ἐν αὐτῷ ἄνδρα ἔσεσθαι ἱκανὸν καὶ φίλους ὠφελεῖν καὶ ἐχθροὺς ἀνιᾶν. ἀπιόντα δὲ τὸν Κῦρον προύπεμπον πάντες καὶ παῖδες καὶ ἡλικεὲς καὶ ἄνδρες καὶ γέροντες ἐφ' ἵππων καὶ Ἀστυάγῃς αὐτός, καὶ οὐδένα ἔφασαν ὄντιν' οὐ (26) δακρύνοντ' ἀποστρέφεσθαι. καὶ Κῦρον δὲ αὐτόν λέγεται σὺν πολλοῖς δακρύοις ἀποχωρῆσαι. πολλὰ δὲ δῶρα διαδοῦναί φασιν αὐτόν τοῖς ἡλικιώταις ὧν Ἀστυάγῃς αὐτῷ ἐδεδώκει, τέλος δὲ καὶ ἦν εἶχε στολὴν Μηδικὴν ἐκδύντα δοῦναί τι, δηλοῦνθ' ὅτι τοῦτον μάλιστα ἠσπάζετο. τοὺς μέντοι λαβόντας καὶ δεξαμένους τὰ δῶρα λέγεται Ἀστυάγῃ ἀπενεγκεῖν, Ἀστυάγῃν δὲ δεξάμενον Κύρω ἀποπέμψαι, τὸν δὲ πάλιν τε ἀποπέμψαι εἰς Μήδους καὶ εἰπεῖν·

- Εἰ βούλει, ὦ πάππε, ἐμὲ καὶ πάλιν ἰέναι ὡς σὲ ἠδέως καὶ μὴ αἰσχυρόμενον, ἔα ἔχειν εἴ τί τι ἐγὼ δέδωκα·

Ἀστυάγῃν δὲ ταῦτα ἀκούσαντα ποιῆσαι ὥσπερ Κῦρος ἐπέστειλεν.

(3) Καί ἦν μὲν ἴσως ὁ Κῦρος πολυλογώτερος, ἅμα μὲν διὰ τὴν παιδείαν, ὅτι ἠναγκάζετο ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ διδόναι λόγον ὧν ἐποίει καὶ λαμβάνειν παρ' ἄλλων, ὁπότε δικάζοι, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸ φιλομαθῆς εἶναι πολλά μὲν αὐτὸς ἀεὶ τοὺς παρόντας ἀνηρώτα πῶς ἔχοντα τυγχάνοι, καὶ ὅσα αὐτὸς ὑπ' ἄλλων ἐρωτῶτο, διὰ τὸ ἀγγίνους εἶναι, ταχὺ ἀπεκρίνετο, ὥστ' ἐκ πάντων τούτων ἡ πολυλογία συνελέγετο αὐτῷ· ἀλλ' ὥσπερ γὰρ ἐν σώμασιν, ὅσοι νεοὶ ὄντες μέγεθος ἔλαβον, ὅμως ἐμφαίνεται τὸ νεαρὸν αὐτοῖς ὃ κατηγορεῖ τὴν ὀλιγοετίαν, οὕτω καὶ Κύρου ἐκ τῆς πολυλογίας οὐ θράσος διεφαίνετο, ἀλλ' ἀπλότης καὶ φιλοστοργία, ὥστε καὶ ἐπεθύμει ἄν τις ἔτι πλείω αὐτοῦ ἀκούειν ἢ σιωπῶντι παρεῖναι.

(4) Ὡς δὲ προῆγεν αὐτὸν ὁ χρόνος σὺν τῷ μεγέθει εἰς ὥραν τοῦ πρόσηβον γίνεσθαι, ἐν τούτῳ δὴ τοῖς μὲν λόγοις μανοτέροις ἐχρήτο καὶ τῇ φωνῇ ἡσυχαιτέρα, αἰδοῦς δ' ἐνεπίμπλατο ὥστε καὶ ἐρυθραίνεσθαι ὁπότε συντυγχάνοι τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ τὸ σκυλακῶδες τὸ πᾶσιν προσπίπτειν οὐκέθ' ὁμοίως προπετέες εἶχεν. οὕτω δὲ ἡσυχαιτέρος μὲν ἦν, ἐν δὲ ταῖς συνουσίαις πάμπαν ἐπίχαρις, καὶ γὰρ ὅσα διαγωνίζονται πολλάκις ἡλικες πρὸς ἀλλήλους, οὐχ ἂ κρείττων ἦδει ὢν, ταῦτα προυκαλεῖτο τοὺς συνόντας, ἀλλ' ἄπερ εὖ ἦδει ἑαυτὸν ἥττονα ὄντα, ταῦτα ἐξῆρχε, φάσκων κάλλιον αὐτῶν ποιήσειν, καὶ κατήρχεν ἥδη ἀναπηδῶν ἐπὶ τοὺς ἵππους ἢ διατοξευσόμενος ἢ διακοντιούμενος ἀπὸ τῶν ἵππων οὕτω πάνυ ἔποχος ὢν, ἠττώμενος δὲ αὐτὸς ἐφ' ἑαυτῷ μάλιστα ἐγέλα. (5) ὡς δ' οὐκ ἀπεδίδρασκεν ἐκ τοῦ ἠττᾶσθαι εἰς τὸ μὴ ποιεῖν ὃ ἠττῶτο, ἀλλ' ἐκαλινδεῖτο ἐν τῷ πειρᾶσθαι αὐθις βέλτιον ποιεῖν, ταχὺ μὲν εἰς τὸ ἴσον ἀφίκετο τῇ ἵπικῇ τοῖς ἥλιξι, ταχὺ δὲ παρήει διὰ τὸ ἐρᾶν τοῦ ἔργου.

- (7) Ἐκείνων δέ, ὦ παῖ, ἐπελάθου ἅ ποτε ἐγὼ καὶ σὺ ἐλογιζόμεθα ὡς ἱκανὸν εἶη καὶ καλὸν ἀνδρὶ ἔργον, εἴ τις δύναιτο ἐπιμεληθῆναι ὅπως ἂν αὐτός τε καλὸς κάγαθός δοκίμως γένοιτο καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια αὐτός τε καὶ οἱ οἰκέται ἱκανῶς ἔχοιεν; Τὸ δέ, τούτου μεγάλου ἔργου ὄντος, οὕτως ἐπίστασθαι ἀνθρώπων ἄλλων προστατεύειν ὅπως ἔξουσι πάντα τὰ ἐπιτήδεια ἔκπλεω καὶ ὅπως ἔσονται πάντες οἴους δεῖ, τοῦτο θαυμαστὸν δήπου ἡμῖν τότε ἐφαίνετο εἶναι.

(8) - Ναὶ μὰ Δι', ἔφη, ὦ πάτερ, μέμνημαι καὶ τοῦτό σου λέγοντος· συνεδόκει καὶ ἐμοὶ ὑπερμέγεθες εἶναι ἔργον τὸ καλῶς ἄρχειν· καὶ νῦν γ', ἔφη, ταῦτά μοι δοκεῖ ταῦτα, ὅταν πρὸς αὐτὸ τὸ ἄρχειν σκοπῶν λογίζωμαι. Ὅταν μέντοι γε πρὸς ἄλλους ἀνθρώπους ἰδὼν κατανοήσω οἷοι ὄντες διαγίγνονται ἄρχοντες καὶ οἷοι ὄντες ἀνταγωνιστῆται ἡμῖν ἔσονται, πάνυ μοι δοκεῖ αἰσχρὸν εἶναι τὸ τοιούτους αὐτοὺς ὄντας ὑποπτῆξαι καὶ μὴ θέλειν ἰέναι αὐτοῖς ἀνταγωνιουμένους· οὗς, ἔφη, ἐγὼ αἰσθάνομαι ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἡμετέρων φίλων τούτων ἡγουμένους δεῖν τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων διαφέρειν τῷ καὶ πολυτελέστερον δειπνεῖν καὶ πλεόν ἔχειν ἔνδον χρυσίον καὶ πλείονα χρόνον καθεῦδειν καὶ πάντα ἀπονώτερον τῶν ἀρχομένων διάγειν. Ἐγὼ δὲ οἶμαι, ἔφη, τὸν ἄρχοντα οὐ τῷ ῥάδιουργεῖν χρῆναι διαφέρειν τῶν ἀρχομένων, ἀλλὰ τῷ προνοεῖν τε καὶ φιλοπονεῖν προθυμούμενον.

(9) - Ἀλλὰ τοι, ἔφη, ὦ παῖ, ἐνία ἔστιν ἅ οὐ πρὸς ἀνθρώπους ἀγωνιστέον, ἀλλὰ πρὸς αὐτὰ τὰ πράγματα, ὧν οὐ ῥάδιον εὐπόρως περιγενέσθαι. αὐτίκα δήπου οἶσθα ὅτι εἰ μὴ ἔξει τὰ ἐπιτήδεια ἢ στρατιά, καταλελύσεται σου εὐθύς ἡ ἀρχή.

Socrate refuse de perdre du temps aux interprétations rationnelles des mythes

Phèdre vient de rappeler à Socrate l'enlèvement de la nymphe Orithye par Borée.

Il lui demande s'il croit à cette légende, et Socrate lui répond.

5 Ἄλλ' εἰ ἀπιστοίην, ὥσπερ οἱ σοφοί, οὐκ ἂν ἄτοπος εἶην, εἶτα
σοφιζόμενος¹ φαίην αὐτήν πνεῦμα Βορέου κατὰ τῶν πλησίον
πετρῶν σὺν Φαρμακείᾳ παίζουσαν ὄσαι, καὶ οὕτω δὴ
τελευτήσασαν λεχθῆναι ὑπὸ τοῦ Βορέου ἀνάρπαστον γεγονέναι.
10 Ἐγὼ δέ, ὦ Φαῖδρε, ἄλλως μὲν τὰ τοιαῦτα χαρίεντα ἠγοῦμαι, λίαν
δὲ δεινοῦ καὶ ἐπιπόνου καὶ οὐ πάνυ εὐτυχοῦς ἀνδρός², κατ' ἄλλο
μὲν οὐδὲν, ὅτι³ δ' αὐτῷ ἀνάγκη μετὰ τοῦτο τὸ τῶν
Ἴποκενταύρων εἶδος ἐπανορθοῦσθαι, καὶ αὐθις τὸ τῆς
Χιμαίρας, καὶ ἐπιρρεῖ⁴ δὲ ὄχλος (...) τοιούτων ἄλλων ἀμηχάνων
τινῶν φύσεων· αἷς εἴ τις ἀπιστῶν προσβιβάξῃ⁵ κατὰ τὸ εἰκὸς
ἕκαστον, πολλῆς αὐτῷ σχολῆς δεήσει. ἐμοὶ δὲ πρὸς αὐτὰ
οὐδαμῶς ἐστι σχολή· τὸ δὲ αἴτιον, ὦ φίλε, τούτου τόδε. οὐ
δύναμαί πω κατὰ τὸ Δελφικὸν γράμμα γνῶναι ἐμαυτόν.

Platon, *Phèdre*, 229 c-e

¹ σοφιζόμενος : « en faisant le sophiste ».

² λίαν δὲ δεινοῦ καὶ ἐπιπόνου καὶ οὐ πάνυ εὐτυχοῦς ἀνδρός : le génitif a ici le sens de « être le fait de ». οὐ πάνυ εὐτυχοῦς ἀνδρός : « d'un homme qui n'est pas tout à fait heureux », au sens qu'il n'accomplit pas sa nature d'homme.

³ κατ' ἄλλο μὲν οὐδὲν, ὅτι : « pour aucune autre raison, sinon que ».

⁴ ἐπιρρεῖ : « déferle ».

⁵ futur de προσβιβάξω, ici au sens de « ramener », « réduire » ; κατὰ τὸ εἰκὸς : « réduire au vraisemblable ».

Le dieu Teuth présente au roi d'Égypte ses diverses inventions. Celui-ci les passe en revue pour en définir la part d'avantages et d'inconvénients. Vient le tour de l'écriture.

Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τοῖς γράμμασιν ἦν, « τοῦτο δέ, ὦ βασιλεῦ, τὸ μάθημα, ἔφη ὁ Θεῦθ, σοφωτέρους Αἰγυπτίους καὶ μνημονικωτέρους παρέξει· μνήμης τε γὰρ καὶ σοφίας φάρμακον ἠύρεθη.» Ὁ δ' εἶπεν· « ἼΩ τεχνικώτατε Θεῦθ, ἄλλος μὲν τεκεῖν δυνατὸς τὰ τέχνης, ἄλλος δὲ¹ κρῖναι τίν' ἔχει μοῖραν βλάβης τε καὶ ὠφελίας τοῖς μέλλουσι χρῆσθαι καὶ νῦν σύ, πατήρ ὢν γραμμάτων, δι' εὐνοίαν τούναντίον εἶπες ἢ δύναται². Τοῦτο γὰρ τῶν μαθόντων³ λήθην μὲν ἐν ψυχαῖς παρέξει μνήμης ἀμελετησίᾳ, ἅτε διὰ πίστιν γραφῆς ἔξωθεν ὑπ' ἀλλοτριῶν τύπων, οὐκ ἔνδοθεν αὐτοῦς ὑφ' αὐτῶν ἀναμιμνησκομένους· οὐκ οὖν μνήμης ἀλλὰ ὑπομνήσεως⁴ φάρμακον ἠύρες.

Platon, *Phèdre*, 274 e-275 a.

¹ ἄλλος μὲν..., ἄλλος δὲ : « un homme.. un autre » ; δυνατὸς (s.e. ἐστι) est en facteur commun.

² Sujet : τὰ γράμματα.

³ τῶν μαθόντων : complément de ψυχαῖς.

⁴ ὑπομνήσεως : la remémoration.

Pour le sophiste Gorgias, la maîtrise de la rhétorique donne un pouvoir considérable dont il ne faut pas abuser, mais les professeurs de rhétorique ne sont pas responsables du mauvais usage qu'en font leurs élèves.

5 δυνατὸς μὲν γὰρ πρὸς ἅπαντάς ἐστιν ὁ ῥήτωρ καὶ περὶ παντὸς λέγειν, ὥστε πιθανώτερος εἶναι ἐν τοῖς πλήθεσιν ἔμβραχυ περὶ ὅτου ἂν βούληται· ἀλλ' οὐδέν τι μᾶλλον τούτου ἔνεκα δεῖ¹ οὔτε τοὺς ἰατροὺς τὴν δόξαν ἀφαιρεῖσθαι - ὅτι δύναίτο ἂν τοῦτο ποιῆσαι - οὔτε τοὺς ἄλλους δημιουργοὺς, ἀλλὰ² δικαίως καὶ τῆ ρητορικῇ χρῆσθαι, ὥσπερ καὶ τῆ ἀγωνία. ἐὰν δὲ, οἶμαι, ρητορικὸς γενόμενός τις κᾶτα³ ταύτη τῆ δυνάμει καὶ τῆ τέχνῃ ἀδικῇ, οὐ τὸν διδάξαντα δεῖ μισεῖν τε καὶ ἐκβάλλειν ἐκ τῶν πόλεων. ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἐπὶ δικαίᾳ χρεία παρέδωκεν, ὁ δ' ἐναντίως χρῆται. τὸν οὖν οὐκ ὀρθῶς χρώμενον μισεῖν δίκαιον⁴ καὶ ἐκβάλλειν καὶ ἀποκτείνουσαι, ἀλλ' οὐ τὸν διδάξαντα.

Platon, *Gorgias*, 457a-c.

1 οὐδέν τι μᾶλλον τούτου ἔνεκα δεῖ : littéralement : *ce n'est en rien davantage pour cette raison qu'il faut...* Traduire : *ce n'est pas davantage une raison pour...*

2 Il faut sous-entendre un δεῖ après le ἀλλά.

3 κᾶτα = καὶ εἶτα.

4 Il faut sous-entendre ἐστι.

**Jean Chrysostome (350-407) exhorte un père de famille à apprendre à son enfant
à ne mal parler à personne et à ne médire de personne.**

Δίδαζον αὐτὸν ἐπεικῆ εἶναι καὶ φιλόανθρωπον. Κἂν¹ ἀκόλουθον² ἴδης
ὕβριζόμενον, μὴ περιίδης, ἀλλὰ κόλασον τὸν ἐλεύθερον. Ὁ γὰρ εἰδὼς
ὅτι οὐδὲ τὸν οἰκέτην ἐξέσται ὑβρίζειν τὸν ἑαυτοῦ, πολλῶ μᾶλλον τὸν
ἐλεύθερον καὶ ὁμότιμον οὐ βλασφημήσει οὐδὲ λοιδορήσεται. (...)
5 Ἄν³ ἴδης διαβάλλοντά τινα, ἐπιστόμισον καὶ τὴν γλῶτταν κατὰ τῶν
ἀμαρτημάτων τῶν αὐτοῦ μετάστησον. Ταῦτα καὶ τῇ μητρὶ παραίνει
διαλέγεσθαι τῷ παιδί καὶ τῷ παιδαγωγῷ καὶ τῷ ἀκολούθῳ⁴, ὥστε
πάντας ὁμοῦ φύλακας εἶναι καὶ παρατηρεῖν μηδένα προπηδᾶν τῶν
λογισμῶν ἐκείνων τῶν πονηρῶν ἀπὸ τοῦ στόματος ἐκείνου (...). Καὶ
10 μὴ μοι νομίσης πολλοῦ τὸ πρᾶγμα δεῖσθαι καιροῦ⁵. Ἄν παρὰ τὴν
ἀρχὴν σφοδρῶς ἐπιθῆ⁶ (...) καὶ τοσοῦτους ἐπιστήσης φύλακας, δύο
μῆνες ἀρκοῦσι, καὶ τὸ πᾶν κατάρθωται.

Jean Chrysostome,

Sur la vaine gloire et l'éducation des enfants, 31-33.

¹ Κἂν : pour καὶ ἐάν.

² Il s'agit du petit esclave qui accompagnait le pédagogue pour porter les affaires de l'enfant. On peut le traduire ici par « acolythe ».

³ pour ἐάν.

⁴ καὶ τῷ παιδαγωγῷ καὶ τῷ ἀκολούθῳ sont à mettre sur le même plan que τῇ μητρὶ.

⁵ A traduire ici par « temps ».

⁶ ἐπιθῆ : 2e personne du singulier, subjonctif aoriste moyen. Le verbe est à traduire ici par « s'appliquer à ».

L'apprentissage de la philosophie est-il compatible avec la fréquentation des hétaires ?

L'hétaire Drosis se plaint à Chélidonion, sa servante : elle ne comprend pas pourquoi son amant Clinias la délaisse. Elle reçoit alors de lui une lettre, qu'elle se fait lire par Chélidonion.

ΧΕΛΙΔΟΝΙΟΝ

« Καὶ νῦν δὲ οὐ κατὰ μῖσος, ἀλλὰ κατ' ἀνάγκην ἀφίσταμαί σου· ὁ πατήρ γὰρ Ἀρισταινέτω παρέδωκέ με φιλοσοφεῖν αὐτῷ¹, κάκεϊνος² - ἔμαθε γὰρ τὰ καθ' ἡμᾶς ἅπαντα - πάνυ πολλὰ ἐπετίμησέ μοι ἀπρεπὲς εἶναι³ λέγων ἑταίρα συνεῖναι Ἀρχιτέλους καὶ Ἐρασικλείας υἱὸν ὄντα· πολὺ γὰρ ἄμεινον εἶναι⁴ τὴν ἀρετὴν προτιμᾶν τῆς ἡδονῆς. »

5

ΔΡΟΣΙΣ

Μὴ ὄρας ἴκοιτο⁵ ὁ λῆρος ἐκεῖνος τοιαῦτα παιδεύων τὸ μεираκίον.

ΧΕΛΙΔΟΝΙΟΝ

« Ὡστε ἀνάγκη πείθεσθαι αὐτῷ· παρακολουθεῖ γὰρ ἀκριβῶς παραφυλάσσων, καὶ ὅλως οὐδὲ προσβλέπειν ἄλλῳ οὐδενὶ ἕξεστιν ὅτι μὴ⁶ ἐκείνῳ· εἰ δὲ σωφρονοῖμι καὶ πάντα πεισθεῖην αὐτῷ, ὑπισχνεῖται πάνυ εὐδαίμονα ἔσεσθαι με καὶ ἐνάρετον καταστήσεσθαι⁷ τοῖς πόνοις προγεγυμνασμένον. ταῦτά σοι μόλις ἔγραψα ὑποκλέψας ἑμαυτόν. σὺ δέ μοι εὐτύχει καὶ μέμνησο Κλεινίου. »

10

Lucien, *Dialogues des Hétaires*, 10.3

1 αὐτῷ : *avec lui*.

2 κάκεϊνος = καὶ ἐκεῖνος.

3 Le deuxième infinitif συνεῖναι dépend de l'expression impersonnelle ἀπρεπὲς εἶναι, elle-même dépendant de λέγων.

4 Le verbe εἶναι est à l'infinitif parce qu'il s'agit d'un discours indirect libre, après λέγων dans la phrase précédente.

5 Μὴ ὄρας ἴκοιτο : *qu'il meure avant l'heure*.

6 ὅτι μὴ : *sauf*.

7 καταστήσεσθαι : *devenir*.